

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET. 1909 JULIUS—AUGUSZTUS. 7—8. FÜZET.

Nemzetközi rovertani kongresszus.

Az a tény, hogy a rovertan a nemzetközi állattani kongresszusokon csak alárendelt szerepet játszik, arra indított néhány angol rovarászt, hogy külön nemzetközi rovertani kongresszus tartását indítványozzák.

Az előmunkálatok végzésére megalakult egy ideiglenes „állandó bizottság“, mely elhatározta, hogy az I. Nemzetközi Rovartani Kongresszust 1910 augusztus első hetére Brüsszelbe hívja össze.

A főcéllok egyike a rovarászokat egyrészt az általános állattannal, másrészt a gyakorlati rovertannal közelebbi érintkezésbe hozni, ezért az állandó bizottság minden harmadik évben nemzetközi kongresszus tartását indítványozza és pedig körülbelül mintegy 14 nappal az állattani kongresszust megelőzőleg, hogy esetleges általános fontosságú indítványok vagy elhatározások utóbbiakon is előterjeszthetők legyenek.

A tárgyak, melyek megbeszélésre kerülnek és melyekből előadások tartására az összes rovarászokat felszólítják, a következők: rendszertan, nomenklatura, boncztan, élettan, pszikologia, ontogenia, származástan, őslénytan, ökológia, mimikri, bionómia, állatföldrajz, orvosi és gazdasági rovertan és múzeológia.

A kongresszus tagjai lehetnek: alapítók és rendesek. Alapító tagok azok, a kik egy- és mindenkorra 200 márkát fizetnek be az összes meg tartandó rovertani kongresszusok tagdíjának fedezésére. Ezért a kongresszusok alkalmából megjelenő összes kiadványokat megkapják. A rendes tagok minden kongresszus alkalmából 20 márka díjat fizetnek és ezért az illető kongresszus összes kiadványait díjtalanul kapják meg. A tagok kíséretében levő hölgyek vagy gyermekek minden kongresszus alkalmával 10 márka díjat fizetnek, az összes kedvezményekben részesülnek, de a kiadványokat nem kapják meg.

Az ideiglenes állandó bizottság tagjai: E. L. BOUVIER, H. ROWLAND-BROWN, G. C. CHAMPION, F. A. DIXEY, L. GANGLBAUER, W. HORN, A. JANET, K. JORDÁN, A. LAMEERE, G. B. LONGSTAFF, E. B. POULTON és G. SEVERIN.

A felsoroltak közül négyen képezik egyúttal a végrehajtó-bizottságot és pedig úgy, hogy: HORN képviseli Kelet-Európát, beleértve Dániát, Németországot, Svájcot és Olaszországot, továbbá Japánt, JANET Franciaországot a gyarmataival, Spanyolországot és Portugáliát, JORDAN Angolországot gyarmataival és Dél-Amerikát és SEVERIN Belgiumot, Németalföldet, az észak-amerikai Egyesült Államokat és Mexikót.

A végrehajtó bizottság támogatására helyi bizottságok alakultak az egyes országokban, melyek minden kérdésre felvilágosítást adnak. Az eddig megalakult helyi bizottságok elnökeinek jegyzéke a következő:

Angolország: G. B. LONGSTAFF — London.

Ausztrália: W. FROGGATT — Sydney.

Ausztria: A. HANDLIRSCH — Bécs.

Balkán-államok: P. BACHMETJEW — Sofia.

Belgium: H. SCHOUTEDEN — Bruxelles.

Dánia: A. KLÖCKER — Kopenhagen-Valby.

Dél-Afrika: L. PÉRINGUEY — Capetown.

Dél-Amerika: H. v. IHERING — Sao-Paulo.

É.-Am. Egyesült Államok: H. SKINNER — Philadelphia.

Franciaország: A. GROUVELLE — Paris.

Japán: S. MATSUMURA — Sapporo.

Kanada: C. J. S. BETHUNE — Guelph.

Magyarország: DR. HORVÁTH GÉZA — Budapest.

Németalföld: J. C. H. DE MEJERE — Amsterdam.

Németország: S. SCHENKLING — Berlin.

Norrégia: W. M. SCHÖYEN — Christiania.

Olaszország: A. BERLESE — Firenze.

Oroszország: N. J. KUSNEZOW — Szt.-Pétervár.

Spanyolország és Portugália: I. BOLIVAR — Madrid.

Svájc: v. SCHULTHESS — Zürich.

Svédország: Y. SJÖSTEDT — Stockholm.

A brüsszeli kongresszus tisztikarában is már meg van a megállapodás. Elnök lett: A. LAMEERE (Bruxelles), főtitkár: G. SEVERIN (Bruxelles) és pénztáros: A. H. JONES (London).

A brüsszeli világiállítás alkalmával tartandó kongresszus tárgysorozatát a jövő tél folyamán fogják megállapítani, egyelőre csak arra nézve történt megállapodás, hogy az állandó bizottság 1910 július 29-én tartja utolsó ülését és 31-én ismerkedési estély lesz.

Augusztus elsején hétfőn nyitja meg LAMEERE elnök a kongresszust, mely alkalommal a szakosztályok vezetőségét is megválasztják. Kedden (elnök BOUVIER), szerdán (elnök LAMEERE) és csütörtök (elnök POULTON) délelőtt általános ülések, ugyanazon napokon délután pedig szakosztályi ülések lesznek. Pénteken (elnök LAMEERE) rekesztik be a kongresszust. A záróülésen választják meg az új állandó bizottságot, állapodnak meg a II. kongresszus helyét illetőleg és megválasztják annak elnökét. A kongresszus berekesztése után szombaton kirándulás lesz az Ardennekbe.

Az általános ülésekre 1—2 hosszabb előadást terveznek francia, angol vagy német nyelven, melyek megtartására a végrehajtó bizottság nevesebb rovarászokat fog felkérni. A világ összes rovarászait pedig felkérlik, hogy rövid előadásokat jelentsenek be a szakosztályi ülésekre.

A helyi bizottságok¹ működésére vonatkozólag a következőkben állapodtak meg:

1. A bizottságot az elnök tagok kinevezésével a szükséghez képest kiegészíti, esetleg az országban albizottságokat szervez.

2. A bizottság kötelessége a kongresszus érdekében minden lehető elkövetni, az I. kongresszus tömeges látogatása érdekében közreműködni, a kongresszus kiadványaira előfizetőket (20 márka tagdíj fejében) és alapító tagokat szerezni. A kongresszuson nemcsak a tudományosan működő rovarászok vehetnek részt, hanem mindenki, aki a rovartan iránt érdeklődik.

3. A bizottság kötelessége pontos jegyzéket készíteni a következő címekről és azt a végrehajtó-bizottság tagjainak beküldeni:

a) a rovartan iránt érdeklődő összes magánemberekről és tisztviselőkről;

b) az összes rovaratani, állattani és orvosi egyesületekről;

c) egyetemek és akadémiák állattani és orvosi karáról; az erdészeti-, kertészeti-, földműves-, bortermelő-, selyemtermelő stb. intézetekről; az összes természetrajzi múzeumokról;

d) a rovaratani szempontból (a c) alattiak tekintetbe vételével) tekintetbe jövő kereskedői czégekéről;

e) az összes kormányhatóságokról, melyek hatáskörébe valamelyik rovaratani tanulmány tartozik. (Az illető tisztviselők pontos czíme és állása megkívántatik).

4. Neves rovarászokat felkérni, hogy előadások tartásával a szaküléseken részt vegyenek.

¹ A kongresszus magyar bizottsága legközelebb meg fog alakulni, a miről annak idején hírt fogunk adni.

5. Közbejárni, hogy a 3. alatt felsorolt hatóságok minél több hivatalos kiküldöttel képviseltessék magukat.

6. Előterjesztést tenni a szakosztályok megalakítása ügyében, azok elnökének és jegyzőjének és az állandó bizottság új tagjainak megválasztása ügyében.

Magyarország pillangói.

Irta: A. AIGNER LAJOS.

XXXIII.

2. nem: *Chrysophanus* Hb.

Kicsiny aranyos-vörös pillangók, melyek szeme csupasz, csáppja hirtelen megvastagodott, hosszúktás csápbunkóval. Az elülső szárnyak sugár-ere négyágu, a középső ér töve a sugár-érrel összekötött. A hátsó szárny középső sejtjét a haránterek rézsútossá teszik.

A peték zöldesek, korongalakúak, felületükön mély és nagy hatszögű gödröcskékkel.

A hernyók kissé karesúbbak, mint a *Lycæna*-nem hernyói, finom rövid szőrözettel fedettek, barna fejük is apró. Előszeretettel sósқан élnek, áttelelnék és fűszálakon vagy a földön bábozódnak.

A báb hátul tompán lekerekített.

Ebből a nemből 23 faj él a palearktikus tájban, melyek közül 8 Magyarországon is található.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. A hátsó szárny alul vöröses-okersárga, a külső sor fekete pontjait kifelé fehér pontok határolják. A szárnyak fölül aranyos-vörösek (hímek) vagy aranyos-sárgák fekete foltokkal (nőtények). 1. *Virgaureae*.
- A hátsó szárny alul nem vöröses-okersárga, a fekete pontok fehérkeretűek 2
2. Az elülső szárny alsó oldalának szürke szegélyében egy sor fekete pont van, a hátsó szárny alul sárgás-barna. Az elülső szárny felül aranyos-vörös, a hátsó szárny barna, a hím-é ibolyás tünetű, a nőstény-é fekete foltokkal diszített. 2. *Thersamon*.
- Az elülső szárny alsó oldalának szürke szegélyében nincsen fekete pontsor 3
3. A szárnyak felülete nem kékes tünetű 4
- A szárnyak felülete részben vagy egészen kékes tünetű. 6

4. A hímek és nőstények színeződése nem egyforma 5
 — A hímek és nőstények színeződése egyenlő, a felület aranyos-vörös, széles fekete szegélylyel és négyszögű fekete foltokkal, a hátsó szárny fekete, széles aranyos-sárga szegély-sávval. 6. *phlaeas*.
5. A hímek elülső szárnya felül aranyos-vörös fekete közép-folttal, a nőstényeknél azonfelül a szegély előtt egy sorban elhelyezett fekete pettyek állanak, melyek alul a fekete tőtérrel érintkeznek. A hátsó szárny alul hamuszínű. 3. *dispar* var. *rutilus*.
 — A szárnyak felül feketés-barnák fekete pettyekkel (hímek) vagy sárgás-vörösek, vöröses-sárga szegélyfoltokkal, melyekben egy-egy fekete petty áll (nőstények). 7. *Dorilis*.
6. A hímek és nőstények színeződése különböző 7
 — A hímek és nőstények színeződése egyforma. A szárnyak felül vöröses-sárgák kék tünettel, az elülső szárny közepén fekete pettysor, a keskeny vöröses-sárga szegélysáv előtt pedig kékszegélyű pettysor van. 8. *Amphidamas*.
7. Felül élénk aranyos-vörös és a szegély mentén erősen kék tünetű (hím) vagy barna és a hátsó szárny szegélyén vöröses-sárga pettyek állanak (nőstény). Alul sárgás-szürke, az elülső szárny szegélyén fehérkeretű pontsorrall. 4. *Hippothoë*.
 — Felül aranyos-sárga kék behintéssel (hím) vagy barna és a hátsó szárny szegélyén egy sor sárgakeretű petty, ezek előtt pedig kis kékes foltok (nőstény). 5. *Alciphron*.

1. *Chrysophanus Virgaureae* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat. Ed. X, p. 484 (1758). — ESPEK, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 22, f. 2 (1777).

A hím felül tüzes aranyos-vörös, keskeny fekete szegélylyel és a hátsó szárnyon még egy evvel összefüggő pontsorrall. A nőstény aranyos-sárga fekete pontsorokkal. Alul mindkét nem egyenlő, az elülső szárnyak fénytelen vöröses-sárgák, a középsőben négy folttal és hátul ívesen elhelyezett pontsorrall, a hátsó szárny zöldes-szürke vagy okerbarnás, tövén apró pontokkal és a külső egyenes pontsor között hosszúkas fehér foltokkal. Kifészítve 32—37 mm.

A hegyvidék lakója s különösen havasi réteken gyakori, május közepétől július közepéig repül. Bars-, Sáros- és Hunyad-megyékben szélesebb fekete szegélyű példányok repülnek, nagyon szépek a Herkulesfürdő vidékéről való példányok is.

A *var. Miegi* VOGEL sárgásabb és az elülső szárny közepét fekete pettyek díszítik. Nálunk csak a Branyisztkói-hegységben figyelték meg.

A peték felényi oly magasak mint szélesek, felületük gödörös-kés. A hernyó sötétzöld, hátán sárga dudorokkal, oldalt sárgászöld vonallal. Hossza 25–27 mm. Május és júniusban különféle sósokán (*Rumex acutus*, *acetosa*, *acetosella*, *crispus*) él. A báb zömök, színe barnás, szárnyhüvelye sötétebb.

Magyarországi termőhelyei: Budapest V. 10–VII. 12, Szeged, Nagyvárad, Rézbánya, Vaskőh. Feketeerdő, Pless-hegy, Jádvolgy, Eger, Parád VI. 10, Pécs, Szaár VII. 17, Zala-Tapolca, Visegrád VI. 29, Győr, Kőszeg, Felső-Lövő, Sopron VII–VIII, Pozsony VII, N.-Lévánd, Tavarnok VI–VII, Verebély, Zsarnócza VI. 23–30, Selmeczbánya, Bakabánya, Besztercebánya, F.-Szarvas, Gács, Koritnicza, Rózsahegy, Tencsén-Teplicz, Óvár, Teretova, Rozsnyó V. 20–VII. 15, Árvaváralja, Gölniczbánya VI. 26–VIII. 2, Igló VI. 15–VII. 13, Szepesolaszi, Magas-Tátra VII. 15–20, Eperjes VI. 25–VII. 25, Kassa, Szoroskő, Homonna, Ungvár, Vörösmart, Gatinhegy, Kolozsvár, Borszék VII. 15, Nagyszeben VIII, Nagyág, Hátszeg, Puj VIII, Mehádia VI. 28–VII. 4, Korniareva, Ferenczfalva, Temesvár, Ogulin, Jasenak, Fiume VI, Buccari, Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó-Ausztria, Bukovina és Oláhország VII–VIII, Felső-Ausztria és Karinthia VII–VIII, Morvaország VI–VII, Szilézia és Galícia VII.

Elterjedési köre Laphontól Görögorszáig és a Pireneusoktól az Amurig terjed.

2. *Chrysophanus Thersamon* Esp.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 89, f. 6 (1784) — *Xanthe* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 346.

Felül aranyos-vörös, a hímek kissé ibolyásan fénylők. A nőstények elülső szárnyán két sor fekete petty és a szegély előtt aranyos-vörös sáv van. Az elülső szárny alul vöröses-sárga, szegélyén két sor apró és egy sor nagyobb petty van, a hátsó szárny sárgászürke, a közepén szemsorral és a vörös szegélyszáv kétoldalán fekete pontokkal. Kifeszítve 29–35 mm.

Magyarország egész területén található, de a ritkább fajokhoz tartozik, csak helyenként gyakoribb. Két-három ivadéka van, ezek Budapesten április végétől június végéig, július elejétől augusztus elejéig és augusztus közepétől szeptember közepéig repülnek. Az első ivadék kifejlesztve 24–26 mm., a második ivadék 29–33 mm. széles. A lepke különösen a gyalogbodzát és az aggófűt (*Senecio*) kedveli.

A nyári ivadék rendszeren a *var. Omphale* KLUG-hoz tartozik, mely a törzsfajtól abban különbözik, hogy farkoeskája hosszabb.

A hím gyakran ibolyás, egyébként nem oly változó, mint a nőstény. Egyik budapesti nőstényen az elülső szárny közepén levő pettysort csak három pont jelzi, azonkívül egy-egy kifelé tolt pont fekete vonal által a külső pettysor megfelelő pontjaival függ össze. Egy másik nőstény egészen halvány világos aranyos-sárga. A hátsó szárny egy nősténynél egészen fekete, egy másiknál piros, minden rajz nélküli.

A hernyó zöld, hátán világos csíkkal, sötét rézsútos vonalakkal oldalt és sárga vonalakkal a lábak fölött. Hossza 20—25 mm. Tápnövénye a sóska (*Rumex*) és zanót (*Sarothamnus*). A báb zömök, világosbarna, finom sötét vonalkákkal.

Magyarországi termőhelyei a következők: Budapest IV. 22—VI. 30, VII. 8—VIII. 8, VIII. 19—IX. 20, Peszér V. 10, VI. 30, Szeged IV, VIII, Szentes V, Arad V. 5, Nagyvárad, Debreczen, Eger, Gyöngyös, Parád, Kisujszállás, Pécs IV. 28—V. 26, VII. 1—VIII. 17, IX. 1-től, Győr, Felső-Lövő, Sopron VI—VII, Pozsony VII—VIII, Tarnok V, VII—VIII, Verebely IV. 30—V. 11, Gács, Rozsnyó, Kocsóc, Gölniczbánya VII. 20—VIII. 4, Eperjes VII. 18—VIII. 20, Komjáti, Szoroskő, Kolozsvár, Szentgothárd, Gyeke, Nagyg, Réa, Mehádia, Szekul, Jeselnicza, Vrdnik, Vinkovce, Lipik; Dalmácia.

Előfordul a következő szomszéd országokban: Alsó-Ausztria, Morva- és Csehország, Felső-Ausztria, Tirol, Salzburg, Oláh- és Bolgárország.

Elterjedési köre Szászországtól Perzsiáig és Piemonttól Szibériáig terjed.

3. *Chrysophanus dispar* Hw. *var. rutilus* WERNB.

dispar HAWORTH, Lepidopt. Brit. p. 40 (1803). — WOOD, Index Entomolog. f. 59 a, b (1833). — *Hippothoe* LEWIN, The Insects of Gr. Brit. t. 40 (1795).

utilus WERNEBURG, Beitz. z. Schmetterlingskunde. I, p. 391 (1864). — *Hippothoe* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 352—4, 966—8.

A törzsfaj Angolországban volt honos, de kipusztult, amennyiben mintegy 50 esztendeje nem gyűjtötte senki.

A szárnyak aranyos-vörösek, keskeny fekete szegélylyel és fekete középfolttal, a nőstényen azonkívül a szegély előtt fekete foltok sorakoznak, melyek a hátsó szárnyon hosszúkás alakot nyernek s a feketés tötérrel érintkeznek. A hátsó szárny alul hamuszínű, tövén kék behintéssel.

Egész Magyarországon található a havasi tájak kivételével és alighanem mindenütt két ivadéka repül vízenyős réteken. Budapesten május végétől június végéig és július végétől szeptember elejéig repül. Előszertettel keresi fel a boglárka (*Ranunculus*) és az ördög szem (*Scabiosa*) virágait. Budapesten és Herkulesfürdőn rendszerint nagy példányok (31—40 mm.), viszont Nezsidernél, a krassószőrénymegyei Kavaran-Szakulon és gyakran Eperjesen is nagyon kiesinyek repülnek. Az eperjesi példányok fekete szegélye szélesebb, középfoltjuk pedig nagyobb szokott lenni, azonkívül a hímeknél gyakran és a nőstényeknél mindig találunk az elülső szárny középfoltján belül a tő felé egy fekete pontot vagy pettyet. Ugyanazt viseli egy nagy peszéri hím-példány is, mely minden tekintetben nagyon megközelíti az Angliában kihalt törzsfajt.

A nőstény a petéket egyenként vagy 10—12 darabonként rakja le a tápláló növény alsó lapjára. A hernyó sötétzöld, sötét bársonyos szőrözettel. Hossza 16 mm. Május és júliusban található sósókán (*Rumex acetosa*, *hydrolapathum*, *aquaticus*) és a kigyós keserűfűvön (*Polygonum bistorta*). A báb hamuszínű, a hátán barna szöges rajzokkal; fejfelé övvel a tápnövényhez erősítve függ.

Termőhelyei: Budapest V. 28—VI. 26, VII. 26—IX. 12, Peszér, Szeged V, VIII, Nagyvárad, Parád, Pécs V. 26—VIII. 15, Zala-Tapolca, Szaár, Nezsider, Pozsony VI, VII—VIII, Tarnok V—VI. VIII—IX, Verebely V. 20, VIII. 19, Selmeczbánya VI—VII, Nagymaros, Verőce, Rozsnyó V. 20, Kikulahegy, Eperjes V. 16—VI. 2, VII. 10—VIII. 15, Szoroskő, Nagyszeben VI. 11, Segesvár VII. 15, Előpatak, Gyeke, Nagyg, Mehádia, Szakul, Fehértemplom VII. 20, Vinkovec, Lipik VII. 20, Josipdol; Dalmácia.

Előfordul a következő szomszéd országokban: Alsó-Ausztria VII—VIII, Szilézia VI, Csehország, Galícia, Bolgárország, Bukovina, Oláhország V, VIII—IX.

Elterjedési köre Kasan-tól Toszkánáig és Angolországtól Pekin-gig terjed.

4. *Chrysophanus Hippothoe* LINN.

LINNÉ, Fauna Suecica. II, p. 274 (1761). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 22, f. 3, t. 28, f. 5 (1777). — *Eurydice* ROTTEMBURG, Naturforscher VI, p. 28 (1775). — ESPER, l. c. t. 31, f. 3. — *Chryseis* BORKHAUSEN, Naturg. europ. Schmetterl. I, p. 144 (178).

A szárnyak élénk aranyos-vörösek, a feketés-barna szegélyen kék tünettel (hím) vagy barnák, a hátsó szárny szegélyén vöröses-sárga pettyekkel (nőstény). Alul sárgás-szürke, az elülső szárnyon két sor fehérkeretű fekete ponttal és a hátsó szárny szegélyén

vöröses-sárga pettyekkel és kétoldalt fekete pontokkal, ezek előtt fehérkeretű fekete pettyekből álló sor és a szárny közép- és tőterén ugyanilyen 6—7 petty van. Kifeszítve 32—35 mm.

Hazánkban országszerte, különösen a hegyvidéken található vízenyős réteken június és júliusban. A világosabb és középfolyt nélküli *var. Eurybia* OCHS. csak a Branyiszkón és Dalmáciában, a *var. confluens* GERH. (alul egybefolyó pettyekkel) Eperjesen és Gölnicz-bányán fordul elő.

A hernyó sötétzöld, fehér bársonyos szőrökkel fedett, hátán sötét és oldalt két fehér vonallal. Hossza 25—27 mm. Májusig sósán (*Rumex acetosa*) és kígyós keserűfűvön (*Polygonum bistorta*) él. A báb zömök, hátul lekerekített, sárgás, szárnyhüvelye fekete.

Termőhelyei: Nagyvárad, Pécs VI. 17, Zala-Tapolca, Sopron VII—VIII, Pozsony, Tavarnok VII, Bars m., Selmezbánya VI, VII, Breznóbánya, Rozsnyó VII. 10, Rózsahegy, Árvaváralja, Gölnicz-bánya VII. 5—18, Igló VI. 3, Magas-Tátra VII. 16, Eperjes VI. 2—26, Máramaros, Szent-Gothárd, Mehádia, Ulma, Temesvár, Josipdol; Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó-Ausztria VI—VIII, Felső-Ausztria és Morvaország V—VI, Csehország és Szilézia V—VI, Karinthia V—VII, Salzburg VI—VII, Galiczia VI—VII, Bukovina V—VI, Oláhország VI—VII, Bolgárország V.

Elterjedési köre Norvégiától Toszkánáig és Angliától Pekingig terjed.

5. *Chrysophanus Alciphron* ROTT.

ROTTEMBERG, Naturforscher VI, p. 11 (1775). — *Hipponoë* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 78, f. 6 (1782). — *Lampetie*, HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 356—7.

A szárnyak aranyos-sárgák, erősen kéken behintve, a szegély előtt két sor fekete pettyel és néhány petty a középén (hím), vagy barnák és a leírt rajzon kívül a hátsó szárny szegélyén egy sor vöröses-sárga foltal. Az elülső szárny alul vöröses-sárga, szegélyén egy sor fekete petty és előtte párosával álló szemek; a hátsó szárny alul vöröses-szürke, szegélyén vöröses-sárga sávval melyet kétoldalt fekete pontsor szegélyez, előtte szemsor és azon belül 6—7 szem van.

Hazánkban országszerte található ritkább faj, mely csak helyenként gyakoribb. Hegyvidéki és erdei réteken található június és július hónapokban. Budapest környékén, Isaszegen, Peszéken és Herkulesfürdőnél nagy, többnyire 38—41 mm. nagy példányok fordulnak elő.

A hímek mindig kisebbek és gyakran erősen pirosak, ezen

példányok átmenetet képeznek a sárgás-piros *var. gordius* SULZ-hoz, melynek tipikus példányai a Branyiszkón, Plitvicán, Dubokojon és Dalmáciában fordulnak elő.

A peték körtealakúak, zöldes-sárgák, kitelelők. A hernyó fakózöld, hátán két barna és a lábak fölött feketés vonal van. Hossza 25—27 mm. Április és május hónapokban a sósokán (*Rumex acetosa*) található és a föld színén laza szövedékben alakul át. A báb zömök, a tor mögött befűződött, szürke, zöldesen csillámló.

Termőhelyei: Isaszeg, Peszér VI. 1—30, Nagyvárad, Debreczen V. 27—VI. 9, Pécs, Pozsony, Gács, Rozsnyó, Gölniezbánya VI. 26—VII. 30, Eperjes VI. 8—VII. 4, Réa, Mehádia, Bázias, Ferencz-falva, Josipdol, Raduc.

Előfordul a legtöbb szomszéd országban: Alsó-Ausztria és Csehország VI—VII, Karinthia V, Tirol, Isztria, Szilézia VII, Galiczia VI, Bukovina és Oláhország VI—VIII.

Elterjedési köre Livlandtól Görögorszáig és Svájcztól az Altai-ig terjed.

6. *Chrysophanus phlaeas* LINN.

LINNÉ, Fauna Suecica, p. 285 (1762). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 22, f. 1 (1777).

Az elülső szárny aranyos-vörös, széles fekete szegélylyel és fekete nagy foltokkal, melyek sávszerűen sorakoznak. A hátsó szárny feketés-barna, szegélyén aranyos-vörös szegélylyel. Alul az elülső szárny sárgás-vörös szürke szegélylyel s a felület rajzaival; a hátsó szárny vöröses-hamuszínű, fehéres keretű apró fekete pontokkal s alig jelzett vöröses szegélylávval.

Hazánkban országszerte gyakori, helyenként két sőt három ivadéka repül. Budapesten április közepétől május végéig, június közepétől július végéig és augusztus elejétől október elejéig repül. Példányaink rendszerint nagyok (27—32 mm.) és nagyon változó rajzolatnak. A hátsó szárny egész felülete (különösen hímnél) barnás-vörös, a nőstényeknél feketés, nálunk csaknem általában sötét feketés-barna vagy ritkán fekete.

A kevés helyen megfigyelt II. ivadéku *var. Eleus* FABR. elülső szárnya nagyon elsötétedett, úgy hogy csak a tövén mutatkozik az alapszín. Az I. és II. ivadék némely példányán azonban a hátsó szárny szegélye előtt a rendesnél nagyobb s élénkebb színű kék pettyek vannak; ezek a példányok az *ab. coeruleopunctata* STOK.-hez tartoznak, melyet eddig Bars, Hunyad és Szilágy vármegyékben figyeltek meg. Fehér alapszínű példányok sötét rajzolatlanul képezik

az *ab. Schmidtii* GERH.-t, mely Szilágy vármegyéből, Poprád, Eperjes és Nagyszeben vidékéről került.

A peték szélesebbek mint magasak, szürkés-zöldek. A hernyó zöld, hátán és oldalt vörös vagy sárga sávval. Hossza 18—20 mm. Április, május, július és augusztusban *Rumex acetosa*-n és *Polygonum bistorta*-n található.

A törzsalak termőhelyei: Budapest IV. 18—V. 29, VI. 17—VII. 27, VIII. 4—X. 6 (vagy VIII. 4—IX. 5 és X. 2, 4), Peszér. Szeged IV. 14, Nagyvárad, Beél, Belényes, Székelyhíd, Debrecen, Eger, Parád, Gyöngyös, Pécs IV. 24—V. 31, VII. 6, Pápa, Szaár, Győr, Felsőlövő, Sopron, Pozsony V, VIII—IX, Nagylévánd, Tavarnok IV, VI—VIII, Verebély VI, VIII. 19—27, Selmeczbánya, Besztercebánya, Gács, Rozsnyó V. 9—20, VII. 8—12, Kocsócz, Árvaváralja, Gölniezbánya V. 8—26, VII. 17—IX. 18, Igló VII. 9—22, Szepes-Olaszi, Poprád, Eperjes V. 5—30, VII. 15—VIII. 3, Kassa, Jászó, Szoroskő, Homonna, Parnó, Huszt, Kolozsvár, Szentgothárd, Kovászna, Előpatak, Nagyszeben VII. 10—27, Fogaras V—XI. 20, Nagyág, Réa, Puj, Mehádia, Orsova, Oravicza, Temesvár X. 20, Lipik, Josipdol, Raduc, Vinkovec, Fiume IV, V, VI—X, Buccari, Novi; Dalmácia.

Az *ab. Eleus* FABR. termőhelyei: Budapest, Tavarnok, Gölniezbánya, Poprád, Eperjes, Nagyszeben, Puj.

Előfordul az összes szomszéd országokban, mint Alsó-Ausztria V, VII—X, Felső-Ausztria IV, VII—VIII, Karinthia IV—X, Tirol, Csehország és Morvaország V—VIII, Galiczia V, VII, Bukovina V—VI, VII—IX, X—XI, Oláhország V—X.

Elterjedési köre Laphontól Észak-Afrikáig és a Kanári szigektől Peking-ig terjed, előfordul azonkívül Észak-Amerikában is.

7. *Chrysophanus Dorilis* HUFN.

HUFNAGEL, Berlin. Magazin, II. p. 68 (1766). — *Circe* SCHIFFMILLER & DENIS, Syst. Verz. d. Schmetterl. d. Wiener Gegend. p. 181 (1776). — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 334—36. — *Xanthe* FABRICIUS, Mantissa Insect. p. 81. (1787). — *Phocas* ROTTEMBURG, Naturf. VI, p. 29.

A hímek szárnya feketés-barna, a szegélyen egy sor apró sárgás-vörös pettyel, melyet kétoldalt fekete pettyek szegélyeznek, előttük egy sor és a középsejtnben három fekete petty van. A nőstények elülső szárnya sárgás-vörös, erős feketés behintéssel és két sor fekete pettyel; a hátsó szárny feketés. Alul fehéres-szürke (a nőstény sárgás-szürke), a szegélyen két sor fekete ponttal, melyek

között keskeny vöröses-sárga sáv fut le, mögöttük számos apró szemfolt van. Kifeszítve 30–32 mm.

Magyarország egész területén erdei tisztásokon és réteken gyakori. Kedvező években három ivadéka is jelentkezik (május közepétől június közepéig, július elejétől augusztus végéig). A lepke tavasszal különösen a *Senecio* virágait keresi fel.

A *var. subalpina* SPR. felül mindkét nemnél egyforma, kissé fénylő feketés-barna, alul is csak elmosódott vöröses szegélyfoltok. Kal. Előfordul Tavarnokon és a Braunyiskón.

A *var. orientalis* STRG. alul sárgás-szürke, a nőstények felül egészen sötétek, a fekete szegélypontok kerete barnás-vörös. Előfordul Budapesten.

A peték fénytelen zöldek, felületükön hatszögű gödröcskékkel. A hernyó világos-zöld, ritkán ibolyás, fehéresen pontozott és vöröses sörtekkkel fedett. Hossza 19–23 mm. Április és július hónapokban található *Rumex acetosa* és *R. acetosella*-n, *Genista*-n, *Sarothamnus*-on; a föld színén alakul át. A báb zömök, zöld vagy barnás. Élősködője az *Ichneumon luctatorius* nevű fürkészdarázs.

Hazai termőhelyei: Budapest V. 10–VI. 13, VII. 8–VIII. 15, VIII. 27, Pészér, Nagyvárad, Eger, Paráds, Pécs IV. 22–V. 25, VII. 27, Zákány, Szaár V. 26–VI. 13, Győr, Nezsider, Felsőlövő, Sopron, Pozsony V, VIII, N.-Lévánd, Tavarnok VI, VII, Verebély V. 6–VI. 4, Selmeczbánya VI, VIII, Gács, Rozsnyó V. 26–VI. 8, VIII. 21, Kocsócz, Magas-Tátra VI. 8, Eperjes V. 4–30, VII. 4–28, Kassa, Jászó, Nagyszeben VI. 12, VII. 27, Előpatak, Nagyág, Réa, Mehádia, Vinkovec, Vrduik, Lipik, Josipdol, Fiume V; Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsóausztia V, VII–IX; Felső-Ausztia IV–V, VIII; Karinthia V–IX, Morvaország V–VIII; Szilécia V, VII–VIII; Galécia V–VIII; Bukovina és Oláhország V–VI, VIII–IX; Bolgárországban V.

Elterjedési köre Kasantól Görögorszáig és a Pireneusoktól az Altái-ig terjed.

8. *Chrysophanus Amphidamas* ESP.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. II, t. 58, f. 4; t. 63, f. 5 (1779). — *Helle* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 331–3.

Az elülső szárnyak vöröses-sárgák, feketés behintéssel, a szegélyen keskeny vöröses-sárga sávval és a középen két sor fekete pettyel. A hátsó szárny feketés-barna, vöröses-sárga szegélysvája feketén pontozott, ezelőtt mindkét szárnyon fekete pontok állanak, ezek a pontok a nőstényeknél kék szegélyűek, míg a hímek egészben kék tünetűek. Alul az elülső szárny sárgás-vörös, a hátsó szárny

pedig vöröses-szürke, mindkét szárny szegélyén vöröses-sárga sáv fut le, melyet lefelé fehér-fekete pontsor határol, e mögött egy sor és ezen belül több fekete petty van. Kifeszítve 18—25 mm.

Magyarországon nagyon ritka és eddig csak kevés helyen figyelték meg: Szeged és Segesvár (V), Poprád, Rókusz, Eperjes (VI—VII). Magyarországon úgy látszik, hogy úgy mint Németországban két ivadéka repül vízenyős réteken.

Petéje fehéres, hernyója világos-zöld, hátán három halvány-sárga sávval, felül sűrűn rövid szőrökkel fedett. Julius és augusztusban *Polygonum bistorta*-n és *Viola canina*-n található. A báb sárgás-barna, hátán feketén pontozott.

Szomszédságunkban előfordul Alsó-Ausztriában (V—VI), Csehország és Sziléziában (V—VI, VIII), Galicziában (VII) és Bukovinában (V).

Elterjedési köre Laphontól a Kaukázusig és Belgiumtól az Amurig terjed.

A dongókról.

Irta : DR. ZILAHÍ KISS ENDRE.

A magyar nép dongóknak nevezi a *Bombus*-nembe tartozó méheket s jól megkülönbözteti más rovaroktól.

Az összes Magyarországon élő méhfajok közül a legnagyobbak a dongók, melyek színezetükkel, hangjukkal annyira feltűnők, hogy közismertek. Ez a közismeret azonban nem terjed tovább a nem ismereténél s nem különböztet meg a nem keretén belül több fajt. Pedig van belőle Magyarországon is elég, számra nézve mintegy 25 faj és 14 fajváltozat, melyek a fekete, szürke, barna, vörös és sárga színek minden változatát és keretét betöltik. Már jókor tavasszal megjelennék és zummogó hangjukat az első havazásig mindig hallhatjuk, legtöbb ebből is nyáron van.

Lássuk, hogy hogyan élnek ezek a nevezetes állatok.

Kora tavasszal, a hó olvadásával előkerülnek rejtékhelyeikből a tél keserveit átélte megtermékenyített nőstények s odahagyva a régi hajlékot megfelelő hely után néznek, hogy új hazát alapítsanak.

Vannak fajok, melyeknek erre a célra valamely elhagyott egér- vagy ürge-lyuk vagy vakondok-menet látszik legalkalmasabbnak, vannak melyeknek inkább tetszik a lehullott levelek és moha közötti hézag. Általában egyik faj sem ragaszkodik különösen valamely meghatározott helyhez s néha igen különös helyekre, például esókafészek, elhagyott méhkas, sőt mint HOFFER írja egy padláson maradt ócska köpenyeg ronesai is szolgáltak lakás-építésére szolgáló

helyül, hogy midőn a szerencsétlen tulajdonos a köpenyeget nyakába kerítve egy egész légióját zúditotta fel a gyilkos fulánkosoknak, kik nem is késtek a méltatlankodásuknak megfelelő kifejezést adni.

A mikor megvan a lakás helye, elkezddődik az építés. Építőanyagul úgy mint a méheknél, itt is viasz szolgál, de ez nem oly szép sárgás-fehér mint a méh-é, hanem egészen sötétbarna.

Az első sejtek elkészültük után mindjárt bölesdől is szolgálnak, mert a még egyedül élő anya petéit ezekbe rakja le. A lárvákból, melyek a petékből 4—5 nap alatt kelnek ki, eleinte mind csak dolgozók fejlődnek.

Eleinte az egész családot az anya látja el. Ő hord nekik mézet, ő építi az újabb sejteket s ő végzi a petelerakást is. Később, midőn már kellő számú dolgozó van, az anya többé nem hagyja el a fészket s az eleséggyűjtés és sejtépítés nehéz munkáját a dolgozók veszik át. Az egyes fajoknál nagyon különböző számú egyén él együtt egy-egy fészkekben, a *Bombus terrestris* és *B. hortorum* fajoknál találjuk a legtöbbet, számszerint egészen 500 példányt is. Ily nagyszámú egyénekből álló fészkekben már meglehetősen mennyiségű méz is van. Ezt persze sokfelé tudják a gyermekek is és nyomban kiássák ezen annyira hasznos állatok fészket s a mézet kirabolva, tönkre teszik az egész társaságot.

Élénk emlékemben van, hogy mint kezdő rovargyűjtő ezeket a fészkeket tanulmányozni akartam s egynéhányat, — azt a biztatást nyervén, hogy nyugodtan tehetem, mert csak ott donganak az ember füle körül, de nem szúrnak, — kiástam. Bizony összeszurkáltak engem s öcsémet alaposan, sőt minthogy éppen egy mezeti út mellett volt a fészkek, még a szekéren gyanutlanul arrahaladó parasztokat is megtámadták, szúrásuktól pedig a lovak is megvadultak. Lehet, hogy nem mindig ilyen harciasok, nekem azonban elment a kedvem attól, hogy számukra vonatkozólag statisztikai adatokat gyűjtsek. Ez éppen a *Bombus lapidarius* faj volt. A kiásott fészket azonban mégis megvizsgáltam. Mintegy gyermekfej nagyságú gömböt képezett, mely összehányt hordó alakú sejtekből állott. A sejtek vegyesen lárvákkal és mézzel voltak megtelve.

A fészkek sejteiben levő lárvákból nem mindig fejlődik dongó, hanem nagyon gyakran alig egynéhány dongó és emellett sok élőködő. Ezek között van egy mélnem is, melynek fajtái annyira hasonlítanak a dongókhoz, hogy még szakértőknek is meg kell nézni, hogy nem *Bombus*-e a mi a kezében van? Ez a *Psithyrus*-nem, magyarul „áldongó“-nak nevezhetők. Ezeken kívül még sok más hártýásszárnyú van a fészkekben, melyek mind a szegény dongók rovására élnek.

De nem ezek a legveszedelmesebb élőködők, hanem az *Aphoria*

colonella L. nevű viaszmolymely, mely tönkre teszi magát az építményt, a sejteket kirágja, összefonja és gyakran az egész fészkek pusztulását okozza. A *Meloë*-bogár lárvájának sok példánya is szokott közöttük lenni, mivel ezek lárváállapotuk egy szakaszát itt élik át.

A kiépített fészkekből azután a nyár folyamán megjelennek az apró dolgozókon kívül az úgynevezett „kis nőtények“ is, melyek a parthenogenetikusan rakott petékből fejlődnek. A hímek, amint ki-fejlődnek, rendesen elhagyják a fészket s csak kivételesen keresik azt fel, mégis a párosodás a fészkekben kell hogy történjék. Ezt abból következtetem, hogy bár tavasszal elég sok nagy nőtényt látunk, ősszel pedig, mikor ezek már kivannak fejlődve, csak elvétve kerül egy-egy a szemünk elé. Párosodni sohasem láttam őket, de arról nincs tudomásom, hogy más megfigyelő látta volna, azért valószínű, hogy a párosodás magában a fészkekben történik.

A dongóknál egy igen érdekes életjelenséget figyelhetünk meg, de a mint látszik nem minden fajnál s még annak sem mindegyik fészkeben. Ez a jelenség a trombitások jelenléte, t. i. reggel jókor a népes család bejáratánál megjelenik egy kis nőtény s ott szárnyait fentartva elkezd zümmögni, mintegy munkára hívja a dolgozókat, melyek engednek a hívó szónak s lassankint mind nagyobb számban kezdik el napi munkájukat. Ez eltart mintegy órahosszat, mire a kis nőtény eltűnik a fészkekben.

Ezt a megfigyelést már mintegy 200 évvel ezelőtt tette GÖDART és írta le, azonban megfigyeléseinek helyességét az összes többi megfigyelők, közöttük még REAUMUR is tagadták, míg végre HOFFER gráci tanár rehabilitálta s megerősítette, hogy igenis a trombitások megvannak.

A nyár előrehaladtával azután a hímek nem térnek többé vissza a fészkekbe, a megtermékenyített nagy nőtények is ott hagyják a fészket, az előregedett anya elhal s az első fagyok beálltával a még meglevő lárvák is éhen vesznek s az egykor oly népes fészkekben csendesség lesz.

Nálunk Magyarországon, mint elsősorban földművelő államban a szó szoros értelmében terjeszteni kellene a dongókat, mivel sok növény beporzását egyedül ők végzik. Van olyan gazdasági növényünk, mely ő nélküle egyáltalán nem hozna magot. Ez a lóhere, melyet kivált a délvidéki felföldön termelnek nagyban. Megfigyelek, hogy száraz években, melyek a dongóknak kedveznek, rendesen több a lóheremag mint máskor. A közönséges méh a lóhere megtermékenyítésében sem tudja a dongót pótolni.

Adatok Erdély lepkefaunájához.

Irta: CSIKI ERNŐ.

Bogarászati kirándulásaim alkalmával, ha időm engedi itt-ott néhány lepkét is gyűjtök. Ezt megtettem a délkeleti felföldön tett kirándulásaimon is és így évek során elég tekintélyes mennyiségű lepkét gyűjtöttem. Alább közlöm jegyzéküket és termőhelyeiket. Állatföldrajzi szempontból talán nem lesz felesleges, ha a gyűjtött fajok jegyzékét és termőhelyét közlöm, annál is inkább, mert van közöttük néhány nemcsak Erdély, hanem Magyarország faunájára nézve új alak is. Az állatokat néhai A. AIGNER LAJOS barátom határozta meg és sorozta be a Nemzeti Múzeum gyűjteményébe.

Papilionidae.

Papilio podalirius LINN. — Dicsőszentmárton.

— *Machaon* LINN. — Dicsőszentmárton.

Parnassius Mnemosyne LINN. — Vöröstoronyi szoros (Vurfu leului), Nagydisznód (Götzenberg).

Pieridae.

Aporia crataegi LINN. — Dicsőszentmárton, Vöröstoronyi szoros (Vurfu leului).

Pieris brassicae LINN. — Déva, Vöröstoronyi szoros (Vurfu leului).

— *rapae* LINN. — Déva.

— *napi* LINN. var. *napaeae* E.-P. — Déva, Kózsa, Szováta, Radnaborberek.

— — var. *bryoniae* O. — Radnaborberek.

Euchloë cardamines LINN. — Déva, Preszáka, Lotrioravölgy, Radnaborberek.

Leptidia sinapis LINN. — Preszáka, Dicsőszentmárton, Szováta.

— — var. *diniensis* B. — Déva.

Colias hyale LINN. — Dicsőszentmárton.

— — ab. *flava* HUSZ. — Szováta.

Gonepteryx rhamni LINN. — Preszáka, Lotrioravölgy, Szováta.

Nymphalidae.

Apatura Iris LINN. — Lotrioravölgy, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskö), Radnaborberek.

Limnitis populi LINN. — Szurdok-szoros.

— *Sibylla* LINN. — Radnaborberek.

- Neptis Lucilla* LINN. — Preszáka, Vöröstorony, Radnaborberek.
 — *aceris* LEP. — Dicsőszentmárton, Szováta.
- Pyrameis cardui* LINN. — Kózsa, Radnai havasok (Ünőkő).
- Vanessa Io* LINN. — Mezőhavas (Cserepeskő).
 — *urticae* LINN. — Dicsőszentmárton, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő).
- Polygonia c-album* LINN. — Dicsőszentmárton, Szováta.
- Araschnia Levana* LIRN. var. *Prorsa* LINN. — Marosillye, Felső-Csértés, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő), Radnaborberek.
- Melitaea Trivia* SCHIFF. — Kózsa.
 — *Athalia* ROTT. — Kózsa, Felső-Csértés, Dicsőszentmárton, Szováta.
 — *Aurelia* NICK. — Felső-Csértés.
 — *Dictynna* ESP. — Felső-Csértés.
- Argynnis Selene* SCHIFF. — Dicsőszentmárton.
 — *Dia* LINN. — Kózsa, Felső-Csértés, Lotrioravölgy, Dicsőszentmárton.
 — *Daphne* SCHIFF. — Kózsa.
 — *Latoria* LINN. — Szováta, Radnaborberek.
 — *Aglaja* LINN. — Szurduk-szoros, Szováta.
 — *Niobe* LINN. — Szováta.
 — — *ab. Eris* MEIG. — Felső-Csértés, Szováta.
 — *Paphia* LINN. — Lotrioravölgy, Dicsőszentmárton, Szováta.
- Melanargia Galathea* LINN. — Felső-Csértés, Preszáka, Vöröstorony, Dicsőszentmárton, Szováta.
- Erebia Melampus* FSL. — Radnaborberek.
 — *aethiops* ESP. — Preszáka, Dicsőszentmárton, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő).
 — — var. *leucotaenia* STGR. — Mezőhavas (Cserepeskő).
 — *Euryale* ESP. — Mezőhavas (Cserepeskő), Radnaborberek.
 — *Ligea* LINN. — Lotrioravölgy, Dicsőszentmárton, Mezőhavas (Cserepeskő).
 — *lappona* ESP. — Ünőkő.
- Satyrus Hermione* LINN. — Dicsőszentmárton.
 — *Semele* LINN. — Preszáka, Nagy-Árpás-havas (Fogaras megye), Dicsőszentmárton, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő).
 — *Dryas* SCOP. — Erdőalja.
- Pararge Aegeria* var. *egerides* STGR. — Szováta.
 — *Megaera* LINN. — Lotrioravölgy, Szováta.
 — *Maera* LINN. — Nagydisznód (Götzenberg), Lotrioravölgy (Girku), Fogarasi havasok (Nagy-Árpás), Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő), Radnaborberek.
 — *Ackine* SCOP. — Dicsőszentmárton.

Aphantopus Hyperanthus LINN. — Dicsőszentmárton, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő).

Epinephele Jurtina LINN. — Kőzsa, Felső-Csértés, Dicsőszentmárton, Erdőalja, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő).

Coenonympha Arcania LINN. — Preszáka, Szováta.

— *Pamphilus* LINN. — Vöröstorony, Dicsőszentmárton.

Erycinidae.

Nemobius Iucina LINN. — Szováta.

Lycaenidae.

Thecla spini SCHIFF. — Dicsőszentmárton, Szováta.

— *acaciae* F. — Dicsőszentmárton.

Callophrys rubi LINN. — Felső-Csértés, Vöröstorony.

Chrysophanus virgaureae LINN. — Lotrioravölgy, Radnaborberek.

— *phlaeas* LINN. — Riuvadului.

Lycaena Argiades PALL. — Szováta.

— *Argus* LINN. — Dicsőszentmárton, Szováta.

— *Astrarche* BERGSTR. — Riuvadului.

— *Icarus* ROTT. — Vöröstorony, Riuvadului, Dicsőszentmárton, Erdőalja.

— *bellargus* ROTT. — Preszáka, Riuvadului.

— *cyllarus* ROTT. — Felső-Csértés, Dicsőszentmárton.

— *Alcon* F. — Felső-Csértés.

— *Arion* L. — Szováta.

Cyaniris argioides L. — Kőzsa.

Hesperidae.

Pamphila Palaemon PALL. — Riuvadului, Dicsőszentmárton.

Adopaea Thaumus HUFN. — Szováta.

Augiades sylvanus ESP. — Felső-Csértés, Dicsőszentmárton, Erdőalja, Mezőkapus.

Sphingidae.

Chaerocampa Elpenor L. — Szováta.

Notodontidae.

Cerura bifida HB. — Szováta.

Lophopteryx camelinus L. — Vöröstorony (Vurfu leului).

Pterostoma palpinus L. — Nagyszeben.

Lymantriidae.

- Hypogymna morio* L. — Dicsőszentmárton.
Euproctis chrysorrhoea L. — Dicsőszentmárton.
Stilpnotia salicis L. — Dicsőszentmárton.

Lasiocampidae.

- Lasiocampa quercus* L. — Dicsőszentmárton.

Noctuidae.

- Acronicta leporina* L. — Szováta.
 — *runicis* L. — Szováta.
Agrotis obscura BRAHM. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *pronuba* L. — Nagyszeben, Lotrioravölgy (Girku).
 — *plecta* L. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *obelisca* HB. — Nagyszeben.
 — *ypsilon* ROTT. — Nagyszeben.
Mamestra leucophaea VW. — Lotrioravölgy.
 — *persicariae* L. — Szováta.
 — *albicolon* HB. — Lotrioravölgy.
Dianthoecia luteago HB. — Nagyszeben.
 — *comptu* F. — Déva.
Miana strigilis CL. — Nagyszeben.
 — — var. *latruncula* HB. — Nagyszeben.
Hadena monoglypha HUFN. — Vulkán-szoros, Nagyszeben, Mezőhavas (Cserepeskő).
 — *lithoxylea* F. — Nagyszeben.
Dipterygia scabriuscula L. — Nagyszeben.
Trachea atriplicis L. — Szováta.
Caradrina quadripunctata F. — Kutyfalva.
 — *Morpheus* HUFN. — Szováta.
 — *alsines* BRAHM. — Nagyszeben, Szováta.
Amphipyra tragopogonis L. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *pyramidea* L. — Erdőalja.
Culymnia trapezina L. — Lotrioravölgy (Girku), Szováta.
Dyschorista fissipuncta HW. — Nagyszeben.
Cucullia umbratica L. — Szováta.
Acontia luctuosa ESP. — Déva.
Erastria fasciana L. — Kutyfalva.
Rivula sericealis SCOP. — Szováta.
Scoliopteryx libatrix L. — Szováta.
Abrostola triplasia L. — Vöröstorony.
 — *tripartita* HUFN. — Dicsőszentmárton.

Plusia chrysitis L. — Nagyszeben.

— *gutta* Gn. — Erdőalja.

— *jota* L. ab. *percontationis* Tr. — Lotrioravölgy (Girku).

— *gamma* L. — Erdőalja, Szováta.

— *interrogationis* L. — Lotrioravölgy (Girku).

Euclidia glyphica L. — Dicsőszentmárton.

Aedia funesta Esp. — Nagyszeben.

Catocala elocata Esp. — Dicsőszentmárton.

Zanclognatha tarsiphalalis Hb. — Dicsőszentmárton.

Hyperba proboscidalis L. — Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő), Lotrioravölgy (Girku).

Geometridae.

Pseudoterpna pruinata Hufn. — Déva.

Euchloris smaragdaria F. — Mezőhavas (Cserepeskő).

Hemithea strigata Müll. — Szováta.

Acidalia similata Thbg. — Dicsőszentmárton.

— *rufaria* Hb. — Dicsőszentmárton.

— *deversaria* H.-S. var. *diffluata* Hb. — Dicsőszentmárton.

— *rubiginata* Hfn. — Erdőalja.

— *strigilaria* Hb. — Déva.

Ortholitha limitata Scop. — Preszáka, Szováta, Radnaborberek.

Minoa murinata Scop. — Szováta.

Anaitis praeformata Hb. — Dicsőszentmárton.

Triphosa sabaudata Dup. — Lotrioravölgy (Girku).

Scotosia vetulata Schiff. — Dicsőszentmárton.

— *rhamnata* Schiff. — Dicsőszentmárton.

Larentia ocellata L. — Felső-Csértés.

— *fluctuata* L. — Dicsőszentmárton.

— *montanata* Bkh. — Lotrioravölgy (Girku).

— *designata* Rott. — Lotrioravölgy (Girku).

— *albicillata* L. — Lotrioravölgy (Girku).

— *alchemillata* L. — Lotrioravölgy (Girku).

— *albulata* Schiff. — Lotrioravölgy (Girku).

— *bilineata* L. — Dicsőszentmárton.

Tephroclysta vulgata Hw. — Lotrioravölgy (Girku), Szováta.

— *pygmaea* Hb. — Szováta.

Abraxas grossulariata L. — Dicsőszentmárton.

— *sylvata* Scop. — Radnaborberek, Ünőkő.

— *marginata* L. — Lotrioravölgy (Girku).

Metrocampe margaritata L. — Szováta.

Ennomos alniaria L. — Nagyszeben.

- Angeronia prunaria* L. — Radnaborberek.
Caustoloma flavicaria HB. — Dicsőszentmárton.
Venilia macularia L. — Szováta, Radnaborberek.
Semiothisa signaria HB. — Fogarasi havasok (Nagy-Árpás).
Amphidasia betularia L. — Erdőalja.
Boarmia cinctaria SCHIFF. — Lotrioravölgy. (Girku).
 — *gemmaria* BRAHM. — Vöröstorony, Szováta.
 — *repandata* L. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *consortaria* F. — Vöröstorony.
 — *crepuscularia* HB. — Szováta.
Gnophos glaucinaria HB. — Preszáka.
Psodos quadrifaria SULZ. — Ünökő.
Ematurga atomaria L. — Szováta.
Phasiane clathrata L. — Dicsőszentmárton.
Eubolia murinaria F. — Szováta.
Scoria lineata SCOP. — Erdőalja.

Syntomidae.

- Syntomis phegea* L. — Dicsőszentmárton, Szováta.
Dysauxes ancilla L. — Preszáka, Erdőalja.

Arctiidae.

- Spilosoma menthastris* ESP. — Vöröstorony.
Phragmatobia fuliginosa L. — Dicsőszentmárton.
Parasenia plantaginis L. — Vöröstorony, Szováta, Radnaborberek.
 — — var. *hospita* SCHIFF. — Lotrioravölgy, Radnaborberek.
Arctia Caja L. — Dicsőszentmárton.
 — *villica* L. — Lotrioravölgy.
Callimorpha dominula L. — Szurdok-szoros, Vöröstorony, Lotrioravölgy (Girku), Preszáka, Szováta.
 — — ab. *hamelensis* PFLÜM. — Szováta, Radnaborberek.
 — — var. *bythinica* STGR. — Preszáka, Radnaborberek.
 — *quadripunctaria* PODA. — Dicsőszentmárton, Erdőalja, Szováta, Radnaborberek.
Mitochrista miniata FORST. — Mezőhavas (Cserepeskő).
Cybosia mesomella L. — Lotrioravölgy (Girku).
Gnophria rubricollis L. — Radnaborberek.
Lithosia lurideola ZINCK. — Szováta.
 — *complanata* L. — Dicsőszentmárton, Szováta.

Zygaenidae.

Zygaena purpuralis BRÜNN. — Preszáka, Szováta.

— *achilleae* ESP. — Szováta.

— *loniceræ* SCHEV. — Szováta.

— *filipendulae* L. — Felső-Csertés, Dicsőszentmárton, Szováta.

— *Ephialtes* L. ab. *trigonillae* ESP. — Dicsőszentmárton.

— *carniolica* SCOP. — Felső-Csertés.

Ino pruni SCHIFF. — Dicsőszentmárton.

— *statices* L. — Déva.

Sesiidae.

Sesia tipuliformis CL. — Dicsőszentmárton.

— *formicaeformis* ESP. — Radnaborberek.

— *empiformis* ESP. — Nagyszeben, Dicsőszentmárton.

Hepialidae.

Hepialus carna L. — Lotrioravölgy (Girku, Pojana fagatielu).

Pyrallidae.

Aglossa pinguinalis L. — Lotrioravölgy (Girku), Szováta, Radnaborberek.

Pyralis farinalis L. — Erdőalja.

Nomophila noctuella SCHIFF. — Erdőalja.

Pionea nebulalis HB. — Lotrioravölgy (Girku).

Pyrausta nubilalis HB. — Déva, Nagyszeben.

— *alpinalis* SCHIFF. — Radnaborberek.

Tineidae.

Adela croesella SCOP. — Déva.

Lepkészeti följegyzések.

Irtá: PILLICH FERENCZ.

Gyalogszerrel véghez vitt rovarászati kirándulásaink, kivált ha a vidék jellegét erdő, rét, mező, nádas, hegy, havas tarkítja, bőséges, változatos anyagot szolgáltatnak. Ha az apostolok lova helyett más gyorsabb, általunk kormányozható közlekedési eszközt választunk, úgy nagyobb területet van módunkban átkutathatni és az eredmény is változatosabb.

Az 1904. év nyári hónapjaiban kerékpáron hosszabb kirándulást tettem. A kiindulási pont Fiume volt, honnét az osztrák és svájci Alpokon keresztül-kasul, majd Délfranciaországon át a Pireneusok spanyolországi oldalán fekvő Figueros városkáig, innét pedig visszafordulva Franciaországon, Délnémetországon és Csehországon át visszatértem hazánkba. Utazásom czélja főként szórakozás, az illető országok megismerése volt, mindazonáltal feltettem magamban, hogy mindazon lepkéket, melyek nappal az út mentén lekötik figyelmemet és a melyeket egy-egy szép tájékon mellesleg megtett gyalogsétáim alkalmával megpillantok, lehetőleg zsákmányul ejtem. Hálóm botja az első kerék villája mentén volt megerősítve és szükség esetén azonnal rendelkezésre állott, a többi kellékek: háló, dobozok és üvegek pedig kabátomnak külön e czélra készített öblös zsebeiben foglaltak helyet. Eme utazásom alkalmával megfigyelt egyes eltérő fajokról e folyóirat 5—6. számában számoltam be, most még néhány vidék jellemző lepkevilágáról szeretnék egyet-mást elmondani.

A Fiume—adelsbergi útvonalon akkoriban, junius végével, a *Melanargia galatea* var. *proclia* Hbst. volt mindenütt található, annak eltérő alakját, az ab. *Ulbrichi* Aig.-t, az Adelsbergtől északra elterülő, lepkékben gazdag erdőségekben figyeltem meg több esetben. A következő napon a világ szép Veldesi-tó környékén a *Zygæna Carniolica* Scop. sok fajváltozata szolgáltatott gyűjtésre bőséges anyagot. Karinthiában gyakori lepke a *Pararge Achine* Scop., Tirolban Imst környékén az országút nedves részein a *Melitæa Didyma* rubinpiros (var. *alpina* Stgr.) példányait gázoltam le tömegesen a szó szoros értelmében. Az Inn-nek Landecktől felfelé Nauders-ig terjedő részén *Lycaena Damon* Schiff., *Odezia atrata* L. és *Parnassius Apollo* L. voltak az uralkodó fajok. Ez utóbbi gyönyörű állat az évnek ama szakában az Alpokban véges-végig repkedett megszámlálhatatlan helyi fajtákban; napos időben egy hálósapásra gyakran öt is fészakándozott a hálóban. Svájc területére érkezvén, mindjárt első nap az Engadin völgy nyújtott nagy választékot mindennemű havasi lepkékből, de valószínű lepkészeti eldoradónak nyilvánult a Furka- és Grimsel-szorosok közti részlet, a fenséges Rhône-Gletscher vidékével. Országutakon járó turista szeme elé olyan látvány tárul mint sehol másutt Európában, a merre a szem ellát, pedig innét bizony messze ellát, földrészünk leghatalmasabb hegyesúcsai merednek körös-körül az égnek. Napijárásnyira nincs falu a vidéken s az itt ott tündöklő néhány „szálloda” nevet viselő kastély mesés árjegyzéseivel hathatón távol tartja az avatatlan szemeket a vidék szemlélésétől.

A Furkának a Szt.-Gotthárd hegyesoporra néző része a kora

reggeli órákban sárgálott lomhán repkedő *Cleogene lutearia* F. rajától. Egy-két óra múlva már megkezdhettem sík vidék lakója módjára a válogatást az eddig még nem fogott szebbnél-szebb *Erebiák*-ban (*E. Melampus* FSSL., *Mnstra* HB., *Euryale* ESP., *Tyndarus* ESP., *Gorge* ESP.) stb. és *Endrosák*-ban (*E. aurita* var. *ramosa* F., *Kühlweini* HB.). Délután a Grimsel oldalán *Colias Palaeno* L. száguldott nagy mennyiségben, atyafia a havasi *Colias Phicomone* ESP. társaságában. Előkelő társaságukba itt-ott egy ürge *Pieris Callidice* ESP. is vegyült.

Később, július vége felé Délfranciaországban állandó kísérőim voltak: *Pieris rapae* var. *minor* COSTA, *Pieris Manni* MAYER, a *Pararge Egeria* L. törzsfaja, *Coenonympha Dorus* ESP. és már nagyon kopott *Melanargia Lachesis* HB. példányok. A napsugarak behatása folytán leperzselt növényzetű kopár helyeken *Satyrusok* tanyáztak, névszerint: *Statilinus* var. *allionia* F., *arethusa* ab. *dentata*, *actaea* ESP. és egyúttal ennek fajváltozata var. *Cordula* F. is. Közel a Pyreneusokhoz, Perpignan városa tájékán a *Papilio Podalirius* var. *Feisthameli* második ivadéka tünt fel u. n. füstös habitusa által. Javában repkedett a *Gonepteryx Cleopatra* L. is. A *Hesperiá*-kat *H. Sao* ab. *Eucrate* O. és *Proto* ESP. képviselte.

*

Ha faunakatalogusokban lapozgatunk, azt látjuk, hogy nagy városok, pl. Budapest, Temesvár, Kassa, Eperjes stb. vagy külföldön Bécs, Berlin, Boroszló stb. rendelkeznek a legváltozatosabb listák felett, mi első sorban annak tudandó be, hogy e városokban sok gyakorlott rovarász lakik. Ha alkalmunk van egy vidék lepkefaunáját évek során át minden évszakban megfigyelhetni, úgy egy-kétszeri látogatás által hálátlannak vélt tájakon is sikerül néha kedvező vagy mondjuk szerencsés napokon alkalmi fogásokat eszközölni s így a vidékről gazdag, változatos faunajegyzéket állíthatunk össze. Hosszas gyűjtés után néha említésre érdemes dolgok is lekötik figyelmünket. Saját észleléseim eredményeként alábbiakban néhány Simontornya vidékére vonatkozó, többé-kevésbé érdekes megfigyelést közlök:

Az ákáczosokban egyes napokon sok *Oxycesta geographica* F.-ra lehet szert tenni; a lepke két ivadékból lép fel, nappal repked s könnyen fogható. — Ugyanott némely években nyártól őszig tömördek *Simplicia rectalis* Ev.-t zavarhatunk fel a bozótból; e lepke előszeretettel telepszik le folyosók fehér falára és ugyancsak sűrűn jár ősz elején alma-csalétekre. Gyakori lepkéje a vidéknek *Aedia funestu* ESP., mely nappal a bokrokból könnyen kizavarható és a házak fehér falain is elüldögél. 1906. évi július 15-én délután egy budapesti tanuló negyvennél több *Argynnis Pandora* SCHIFF.-től fosztotta meg a simontornyai ordót. E lepke, mely az *Arg. Paphia* L. társaságában tartózkodott, más években csak szórványosan volt látható. *Ino am-*

pelophaga BAYLE hernyója Simontornyán majd minden év május havában kárt tesz a bortermő szőlő fiatal levélhajtásaiban, később a permetezés elűzi onnét; sokkal nagyobb mennyiségben lepi el azonban a hernyó a vadszőlőt. Lepkéből eddig csak az első ivadékot figyeltem meg, mely június-júliusban a tápnövények levelein és azok mellett a földön üldögél, hol néha sok agyontaposott példányra bukkantam. A hímek meleg napos órákban csendesen rajzanak. 1903 július 20-án esti 10 órakor ugyanott egy gyümölcsös-közelében gyertyafény mellett vacsorázva, *Zeuzera pyrina* L. néhány száz hím példányát sikerült fognom, melyek a gyertya fényét lombán körül-röpködtek. Több hernyó gyűjtése itten jó jövedelmi forrását képezi a gyermekvilágnak, így minden év július havában a *Saturnia pyri* SCHIFF. hernyója, melyet fejlődő korában körte-, nyári barack- és almafákról vagy pedig már bábozódásra készülő barna állapotban mindenféle bokrokról, kerítésekről szednek. Az 1901. év őszén burgonyaszedéskor, az 1908. év nyarán pedig *Lycium*-bokrokon ezerszámra gyűjtötték a halálfejes pille (*Acherontia atropos*) hernyóit. Itt említhetem több ízben tett észleletemet, hogy a nagy szenderek bábjából a lepke délutáni 4 óra tájban kel ki. A siómenti füzesekben évről évre gyakori június-júliusban a *Pygaera anastomosis* hernyója, mely itt a *Phalera bucephala* hernyóinak társaságában idyllikus csendéletet folytat. Előbbiekből tenyésztett néhány eltérő példány a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményét gyarapítja.

*

1904 május 21-én délelőtt Sümegről Tapolezára igyekeztem a Bakonyon át, az esőre hajló borult idő daczára a nem mindennapi *Melitaea Trivia* és *Aurinia*-ból tettem nagyobb mennyiségre szert, mely lepkék útmenti virágokon pihentek.

Magyarország szű-féléi.

Irta: CSIKI ERNŐ.

XVII.

3. nem: *Thamnurgus* Eichhoff.

A csápok hosszúak, a csápostor ötizes, fonálszerű, a bunkó rövidebb. A mellő nyulványa jól kifejlődött. Az előtor hátának korongja egyformán pontozott. A szárnyfedők hengeresek, sorokban pontozottak, a közterekben gyapjasan szőrösek, a csúcslejtő síma, nem fogazott, a varratmелletti barázda ezen nem mélyített.

Ebből a nemből Európában 8 faj él, melyek közül faunánkban azonban csak három fordul elő. Az ide tartozó fajok dudvás növé-

nyekben tanyáznak s rendes meneteket sem fúrnak, mert a nőstények a dudvák felületén okozott gubacsszerű képződményekbe rakják petéiket.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. A lábak feketék vagy barnás-feketék, a lábfej sárgás. A szárnyfedők csúcslejtője meredek, a varrat itten kissé kiemelkedő.
 1. *varipes*.
- A lábak vörösek vagy világos barnás-sárgák, a czombok ritkán sötétebbek 2
2. A szárnyfedők csúcslejtőjén kétoldalt a kissé kiemelkedő varrat mellett hosszában mélyen benyomott. 2. *euphorbiae*.
- A szárnyfedők csúcslejtőjén csak hátul van egy sekély, némelykor megrövidült hosszanti barázda. Az előtor háta sűrűn és erőteljesen pontozott. 3. *Kaltenbachi*.

1. *Thamnurgus varipes* EICHHOFF (*euphorbiae* PERR.)

Hosszúkás, fénylő fekete, fehéresen szőrös, a csápok és a láb-száruk sárgásak, a lábak különben feketék vagy feketés-barnák. Az előtor háta sokkal hosszabb mint széles, oldalt kerekített, előre-felé kissé jobban keskenyedő mint hátrafelé, egyformán sűrűn pontozott, hosszanti középvonala síma. A szárnyfedők hengeresek, a mély pontok többé-kevésbé szabályos sorokat képeznek; a csúcslejtő erősen meredek, lapított és síma. Hossza 2·3—2·6 mm.

Flőfordul Dél-Európában (Pireneusok, Dél-Franciaország, Hercegovina, Alsó-Ausztria), nálunk Boszniában (Reljevo) és Hercegovinában.

Tápnövénye két kutyatejféle: *Euphorbia amygdaloides* és *E. Gerardiana*.

2. *Thamnurgus euphorbiae* KÜSTER.

Hosszúkás, karsú, fénylő gesztenyebarna, fehéresen szőrös, a csápok és a lábak barnás-sárgák. Az előtor háta felényivel hosszabb mint széles, oldalai kerekítettek, előre- és hátrafelé egyformán keskenyedők, felül hosszúkás pontokkal fedett, a hosszanti középvonal kissé kiemelkedő, síma és fénylő. A szárnyfedők hengeresek, finoman pontozottak, a pontsorok szabálytalanok; a csúcslejtő félköralakú, fénylő, símán benyomott. Hossza 2·4—2·6.

Előfordul Franciaországban, Olaszországban és Görögországban, nálunk Dalmáciában és Hercegovinában (Mostar).

Tápnövénye az *Euphorbia dendroides*, *Gerardiana* és *Wulfenii*.

3. *Thamnurgus Kaltenbachii* BACH (*declivis* REITT.)

Hosszúkás testű, fénylő fekete, hosszú fehères szőrökkel fedett, a csápok és a lábfejek vöröses-sárgák. Az előtor háta kissé hosszabb mint széles, előre felé kissé erősebben keskenyedő mint hátra felé, felül hosszúkás pontokkal gyéren fedett, a hosszanti középvonal elmosódott. A szárnyfedők hengeresek, erőteljesen ránczott hosszúkás és mély pontokkal, melyek szabálytalan sorokban elhelyezettek; a csücslejtő kissé lapítottan domború és pontozott, a hímeknél a varrat itten kiemelkedőbb és az oldalszegély élesebb. Hossza 1·7—2·4 mm.

Előfordul Közép-Európában, Francia- és Olaszországban és a Pireneusokban. Magyarországon ritka; termőhelyei: Budapest, Pilishegy, Gerebencz.

Tápnövényei a vízi gamandor (*Teucrium Scordium*), a vad majorána (*Origanum vulgare*), a fehér árvacsalán (*Lamium album*), az orvosi tisztesfű (*Stachys* v. *Betonica officinalis*) és az erdei tisztesfű (*Stachys silvatica*).

Különfélék.

Személyi hírek. A párizsi természettudományi múzeum Dr. HORVÁTH GÉZA nemzeti múzeumi osztály-igazgatót levelező tagjává választotta. — A földművelésügyi m. kir. miniszter a Rovartani Állomás adjunktusává BAKÓ GÁBOR assistenst és assistenssé KADOCSA GYULÁT nevezte ki.

A Magyar Nemzeti Múzeum természettudományi folyóirata. A Nemzeti Múzeum természettudományi osztályainak folyóiratából (*Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici*) július elején jelent meg az ezidei VII. kötet első része 352 oldalnyi szöveggel, hét táblarajzzal és 28 szövegközti rajzzal. A vaskos füzet cikkeinek legnagyobb része a rovtani irodalmat gazdagítja. DR. HORVÁTH GÉZA és DR. H. REBEL előbb ismertett hazai vonatkozású cikkén kívül a rovtani tárgyú cikkek közül a következőket említhetjük: A hártványászárnyúak rendjéről két dolgozat szól, az egyik MOCSÁRY SÁNDOR múzeumi igazgató-úr szorgalmát dicséri és 88 faj új levéldarázs leírását tartalmazza ékes latin nyelven (*Chalastogastra nova in collectione Musei Nationalis Hungarici*), a másikban DR. H. FRIESE, a méhek ismert jeles speczialistája, BIRÓ LAJOS felette gazdag gyűjtései alapján Új-Guinea méh-faunáját tárgyalja (*Die Bienenfauna von Neu-Guinea*). Szerző BIRÓ LAJOS fáradozásait méltányolván, az ő neve után a következő új fajokat keresztelte el: *Sphecodes Birói*, *Halictus Birói*, *Allodape Birói*, *Megachile Birói*, *Anthidium Birói*, *Nomada Birói*, *Coelioxys Birói* és *Trigona Birói*.

Bogarokról is két dolgozat szól, az egyik SZOMBATHY KÁLMÁN-é (Notes sur quelques Élaterides exotiques), melyben a Nemzeti Múzeum Elateridáinak egy részéről ír, a másik CSIKI ERNŐ-é (Coleoptera nova in Museo Nationali Hungarico. II.), melyben több exotikus új bogárfajt ír le, közöttük egy 110 mm. nagyságú óriásczinczért Paraguayból (*Enoplocerus gigas*), melyet színes táblán képben is bemutat. Legyészeti tárgyú ezikk DR. J. J. KIEFFER-é (Considérations sur le genre *Stenoxenus* Coq. avec description d'une espèce nouvelle), FRIEDR. HENDEL-é (Über die Gattung *Euxesta* Loew.) és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN két czikke (Vier neue südamerikanische Mycetophiliden. — Noch einiges über die Dipterengattung *Loxoneura* Macqu.). Egyenes-szárnyúakkal csak DR. ACHILLE GRIFFINI (Studi sopra alcuni Grillacridi del Museo Nazionale di Budapest) foglalkozik. Sokkal több czikk kerül a félszárnyúakról, DR. HORVÁTH GÉZA előbb ismertetett czikkén kívül egy másikban TH. BECKER ismert dipterologus kanáriszigeti gyűjtését dolgozza fel (Hémipteres recueilis par M. Th. Becker aux îles Canaries), A. L. MONTANDON pedig vízipoloskákra értekezik (Nepidae et Belostomidae. Notes diverses et descriptions d'espèces nouvelles). KATONA KÁLMÁN keletafrikai gyűjtéséből RICHARD SIDOWAY BAGNALL egy új Thysanopterát ismertet, mely egyszersmind új nem és család képviselője (On *Urothrips paradoxus*, a new type of Thysanopterous Insects). A füzet többi részét más állatokról írt czikkek töltik ki, így DR. SOÓS LAJOS csigákról, DR. HOLLÓS LAJOS gombákról, BOLKAY ISTVÁN békalarvákra, DR. DADAY EENŐ egy új rákról, DR. MADARÁSZ GYULA mongolországi madarokról és vadludokról és ZIMÁNYI KÁROLY egy brazíliai ásványról ír.

CSIKI ERNŐ.

Irodalom.

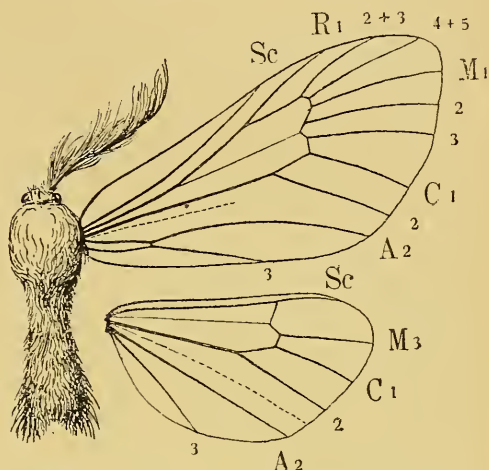
Dr. G. Horváth: Les *Graphosoma* d'Europe. (Annales hist.-nat. Musci Nationalis Hungarici. VII, 1909, p. 143—150, avec 6 figures).

Szerző 1903-ban közölte a *Graphosoma*-nem monografiáját, melynek kiegészítésül az európai fajokra vonatkozó újabb megfigyeléseit közli. A *Gr. semipunctatum* FABR. fajváltozatai közül az egyik új (*var. subaequale*), ennek elterjedési köre Dél-Európára és Észak-Afrikára szorítkozik és faunánkban is előfordul Cirkvenicán és a dalmáciai Ragusán. Egy másik új változat (*var. anceps*) nálunk nem fordul elő. Újnak bizonyult egy krétaszigeti faj BIRÓ LAJOS gyűjtéséből: *Gr. creticum*, az új *var. hemistictum* fajváltozattal. A másik tárgyalt két faj a *Gr. lineatum* L. és *Gr. italicum* MÜLL. CSIKI.

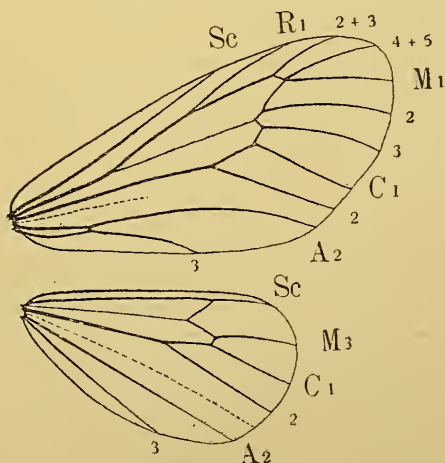
Dr. H. Rebel, Eine neue Psychiden-Art aus Croatien. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. VII, 1909, p. 344—346, mit 2 Textfiguren).

Szerző a Magyar Nemzeti Múzeum lepkegyűjteményéből *Oreopsyche Birói* név alatt új szövő-pillét ír le faunánkából. Ezt a lepkét még 1893 július 28-án gyűjtötte BIRÓ LAJOS a Velebitben Raduc mellett. PÁVEL JÁNOS annak idején megállapította, hogy a lepke új, de az egyetlen gyűjtött példány alapján vonakodott azt leírni. Az új faj minden tekintetben figyelemre méltó felfedezés, mindennekelőtt érdekes, hogy két nyugateurópai faj, a dél-franciaországi *O. vesubiella* MILL. és a Pyreneusokból való *O. Leschenaulti* STGR. rokonságába tartozik és különösen előbbi fajhoz hasonló és közelálló. Az új *O. Birói* az *O. vesubiella*-tól következőkben tér el: a hím csápjja hosszabb és hosszabban fésűs, a szárnyak középsejtjének felső része tompított, az R_{4-5} és M_1 erek töve egymástól távolabb ered. (Az erezetben levő különbséget az itt is lenyomott eredeti rajzok jól mutatják). Az új lepke leírását következőkben ismertethetjük: A csápостor vége nem terjed egészen az elülső szárnyak elülső szélének közepéig. A csápok fésűfogainak száma 21, ezek hosszúak és sűrűn szőrösek.

A csápok barnások, a fésűfogak tövükön fehéresen behintettek. A szemek fénylők, aranyos-vörösek. A test karesú, fekete szőrökkel bolyhosan fedett, a potroh karesú, a hátsó szárnyak belső szögletén túlterjed, a far szőrösomója kettéosztott. A lábak hosszúak, karesúak,

Oreopsyche Birói REBEL.

Oreopsyche vesubiella MILL.

A csápok barnások, a fésűfogak tövükön fehéresen behintettek. A szemek fénylők, aranyos-vörösek. A test karesú, fekete szőrökkel bolyhosan fedett, a potroh karesú, a hátsó szárnyak belső szögletén túlterjed, a far szőrösomója kettéosztott. A lábak hosszúak, karesúak,

sarkantyú nélküliek. A szárnyak megnyúltak, áttetsző szürkék, nagyon finom szőrszerű pikkelyekkel fedettek, oldalról nézve tejszerűen opalizáló, rövid barna rojttal, mely csak a hátsó szárnyak tövén hosszabb, szőrforma. Az elülső szárnyak elülső széle csak a csúcs előtt hajlott: a sugár-ér három ága (R_1 , R_{2-3} , R_{4-5}) kissé íves, az utolsó még a csúcs előtt egyesül a szegélylyel. A középső sejt fokozatosan kiszélesedik, hátul a kis beszögéléstől eltekintve majdnem egyenesen lemetezett. Az elülső szárny hossza 10 mm., legnagyobb szélessége 5 mm., kifeszítve az állat 22 mm. széles. CSIKI.

*

Walter Rothschild: Catalogue of the Collection of Parnassiinae in the Tring Museum, with systematic Notes. (Novitates Zoologicae. XVI, 1909, p. 1—20).

Szerző a tringi múzeumában meglévő Parnassiinákat sorolja fel termőhelyeikkel együtt, egyik-másik alakhoz megjegyzéseket is fűz. Minket közelebből a következők érdekelnek: A *Parnassius mnemosyne* L. törzsalakja északi alak, mely a Skandináv-félszigeten és Észak-Oroszországban fordul elő, magyarországi alakját *P. mnemosyne hungaricus* név alatt külön alfajként írja le, mely a többi európai alaktól abban tér el, hogy sötét mustrázata nagyon redukált, a lepke pedig nagyon széles. ROTHSCHILD gyűjteményében ezt 7 példány képviseli, melyek Brassó és Herkulesfürdő vidékéről és a galicziai Przemyslről valók. A *P. Apollo* L. törzsalakja szintén északi állat, faunánkból valók a következő subszpecziesek: *P. Apollo carpathicus* REBEL & ROGENHOFER (Selmeczbánya, Tátra, Barlangliget, Branyiszközi hegyek, Radna, Brassó), *P. Apollo bosniensis* STICHEL (Bosznia: Koriena, Sarajevo) és *P. Apollo liburnicus* REBEL & ROGENHOFER (Velebit, Croatia). CSIKI.

*

Karl Pospisil: Bekämpfung des Rüben-Rüsselkäfers. (Societas entomologica. XXIV, 1909, p. 57—59).

Szerző, aki valamelyik magyarországi nagyobb répatermelő gazdaságban volt alkalmazásban (hogyan, azt nem mondja meg!), elmondja czikkében a répabarkó összes kártételeiről, az ellene való védekezés eredményéről tett tapasztalatait. Végül felemlíti a répa többi rovar ellenségét, mely alkalommal az *Agrotis segetum* hernyójának kiváló pusztítójaként a *Carabus auratus*-t nevezi meg, ami azonban nem helyes, mert tudvalevő, hogy ez a futrinka Csehországi elterjedésének keleti határát, Magyarországon nem fordul elő.

CSIKI.